

Bijen en wespen van Fayersheide I

**Verslag van een inventarisatie in
augustus-september 2019**

Voorwoord

Fayersheide: voor de een fris fonkelnieuw, voor de ander al vele jaren door en door bekend. En toch is het resultaat, vastgelegd in deze rapportage voor beiden een eyeopener. Frank, net wonend in Vriezenveen, leert Fayersheide snel kennen tijdens zijn bezoeken op jacht naar angeldragende insecten, een gebied waarop hij zich gespecialiseerd heeft.

Dat het gebied daarvoor geschikt is blijkt uit deze eerste, zich tot de nazomer beperkende inventarisatieronde met al ruim 60 soorten. Enthousiast zegt hij uit te kijken naar komend voorjaar voor een flinke aanvulling van soorten.

Als schrijver van dit voorwoord verbaas ik mij alleen maar over hetgeen ik aan soortnamen lees en over hun mate van voorkomen in onze omgeving. Voor mij opent zich een nieuwe wereld in een gebied waar ik dacht al heel veel te kennen... niet dus! Voor Fayersheide vormt dit een stuk toegevoegde waarde, hoe meer er bekend is over het bijzondere van deze natuurparel in agrarisch gebied, hoe beter de zorg er voor kan en moet zijn. Met dit soort inventarisatie gegevens zijn eigenaar en beheerder van Fayersheide (Staatsbosbeheer) en de bufferzone (gemeente Twenterand) nog beter in staat om het beheer af te stemmen.

Voor de KNNV, en dus ook voor de afdeling Vriezenveen, vormt dit rapport een goede aanvulling op hetgeen in de loop der jaren aan behoud, beheer, inventarisaties en monitoring is gedaan. De gevonden soorten worden ook vastgelegd in de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna).

Ik spreek dan ook de verwachting uit dat Frank op Fayersheide en de bufferzone de komende jaren nog de nodige aanvullende soorten zal vastleggen.

Over de historie en ontwikkelingen van Fayersheide en omgeving is veel meer informatie te vinden via de website van de KNNV afd. Vriezenveen:
<https://www.knnv.nl/vriezenveen/de-fayersheide>

Frank, dank voor het enthousiast oppakken van het in kaart brengen van deze insectengroep in een gebied dat de KNNV afd. Vriezenveen zeer na aan het hart ligt. De gedegen rapportage en het vooruitzicht dat er de komende jaren nog veel meer te vinden zal zijn belooft veel goeds!

Herman Stevens, voorzitter KNNV afd. Vriezenveen

31 januari 2020

Omslag:

Heideviltbij *Epeolus cruciger*

Inhoudsopgave:

Inleiding	3
Methode	3
Foto-illustraties	4
Resultaten	4
Aanbevelingen voor het beheer	5
Ten slotte	5
SOORTENOVERZICHT	6
Zandbijen en verwanten Andrenidae	6
Bijen (overige) Apidae	8
Zijde- en maskerbijen Colletidae	14
Groef- en bloedbijen Halictidae	17
Metsel- en behangersbijen Megachilidae	24
Dikpootbijen en verwanten Melittidae.....	25
Graafwespen Crabronidae	27
Langsteelgraafwespen Sphecidae	44
Tangwespen Dryinidae	45
Goudwespen Chrysididae	46
Keverdoders Tiphidae	50
Mierwespen Mutillidae	51
Plooi vleugelwespen Vespidae	52
Spinnendoders Pompilidae	58
Verklarende woordenlijst	63
Literatuur	63
Lijst van soorten	64
Index	66

Inleiding

Voor u ligt het verslag van een gedeeltelijke inventarisatie van de wilde bijen en wespen van Fayersheide, inclusief de bufferzone aan de zuidwestzijde, in augustus en september 2019, in de vorm van een korte beschrijving van de waargenomen soorten met – afgezien van de hommels en de Pluimvoetbij – een foto van de bewijsexemplaren.

Het gaat hier om de groep van de angeldragers (Hymenoptera Aculeata). Daarom blijven grote groepen als sluip- en bladwespen (voorlopig nog) buiten beschouwing.

De inventarisatie is om drie redenen nog slechts gedeeltelijk.

- de mieren (Formicidae) behoren eveneens tot de angeldragers. Het voorkomen is in 2019 nog niet onderzocht vanwege de geringe beschikbare tijd; om een goed beeld te krijgen zou onder andere met lokbuisjes moeten worden gewerkt.

- het eerste bezoek vond pas plaats op 4 augustus, toen de vliegtijd van een groot aantal soorten al voorbij was. Vanwege de droogte en de hitte zullen veel bijen en wespen bovendien eerder ‘uitgevlogen’ zijn dan gebruikelijk. Voorts kostten de vele nakomende werkzaamheden van mijn verhuizing naar Vriezenveen nog veel tijd.

- slechts een deel van het gebied is tamelijk intensief bezocht. Met name het noordwestelijke deel heeft nog erg weinig aandacht gekregen.

Afhankelijk van toestemming van Staatsbosbeheer is het de bedoeling om in 2020 al begin maart met een volledige inventarisatie te starten, zodat een veel beter beeld kan worden verkregen van het voorkomen van bijvoorbeeld de grote groep van de zandbijen (grotendeels echte voorjaarsvliegers) met hun bijbehorende parasitoïden, de wespbijen, alsmede van de mieren en vele soorten angeldragende wespen.

Van wespenfamilies als graafwespen, plooiwleugelwespen en goudwespen bestaat de indruk dat de afname die al enkele decennia gaande is nu in een versneld tempo verloopt. De overheidsinstanties, die – en dat is verheugend - de laatste jaren veel aandacht hebben voor in de gevarenzone verkerende wilde bijenpopulaties, zouden wellicht ook interesse kunnen tonen voor deze wespengroepen, die immers afgezien van hun intrinsieke waarde een belangrijke positie innemen in de ecosystemen als bejagers van vliegen, bladluizen etc.

De verspreiding en status van de populaties, alsmede het voorkomen van de soorten in Fayersheide en Gemeente Twenterand is zo goed mogelijk ingeschat op basis van “De wespen en mieren van Nederland” (Peeters e.a. 2004) en “De Nederlandse bijen” (Peeters e.a. 2012), aangevuld met de waarnemingen t/m 2019 uit waarneming.nl. Ook zijn de gegevens van de “Nulmeting van ecologisch beheerde bermten in Overijssel” (Zeegers e.a. 2019) gebruikt, alsmede de gegevens per 23 januari 2020 uit de Nationale Databank Flora en Fauna. Voor de gebruikte ‘vaktermen’ is achterin een verklarende woordenlijst opgenomen. In de tekst is met “het centrale deel” steeds de Fayersheide ‘sec’ bedoeld, dus exclusief de bufferzone.

Methode

Er zijn slechts weinig bijen en wespen die direct op zicht, dus zonder enig hulpmiddel, op naam kunnen worden gebracht. Het grootste deel dient gevangen te worden met een insectennet, waarna ze in de hand of via een kortstondig verblijf in een vangbuisje met een goede en sterke loep (20 x is geen luxe) kunnen worden gedetermineerd. Behalve de

allerkleinste exemplaren kunnen de meeste dieren met de hand uit het net worden gehaald. Slechts een beperkt aantal dieren kan met de angel door de huid heen komen, dat bovendien vermeden kan worden door ze op de correcte manier vast te pakken.

Vele soorten kunnen alleen thuis, met een tot minimaal 40 x vergrotende binoculair, van andere, verwante soorten worden onderscheiden. Dan is het helaas nodig om de dieren op humane wijze te doden. Hiertoe worden ze direct vanuit het vangnet in speciale (genummerde) glazen buisjes overgebracht. Deze zijn thuis gevuld met een stukje keukenpapier waarop enkele druppels ethylacetaat zijn aangebracht.

Voor een relatief klein gebied als Fayersheide is het van belang zo weinig mogelijk dieren mee te nemen. Wel is voor iedere soort een bewijsexemplaar voor het gebied verzameld, ook als determinatie met de loop mogelijk was. Hommels zijn niet meegenomen.

Ten slotte zijn de locaties vermeld in RD-coördinaten. Zij werden gemeten met een Etrex 10 GPS van Garmin.

Foto-illustraties

Iedere soort die thuis is geprepareerd (ter determinatie en/of als bewijsexemplaar) is gefotografeerd. In vrijwel alle gevallen gebeurde dit met een smartphone Samsung Galaxy S7 via een Olympus SZ binoculair in wisselende vergrotingen.

De resulterende opnames zijn met behulp van het freeware programma GIMP 2.10 bewerkt, dit echter in slechts heel geringe mate. De achtergrond is geëlimineerd; in een aantal gevallen zijn pluisjes, stofdeeltjes of stuifmeelkorrels weggewerkt. De prepareerspeld is bij opnames van bovenaf (dorsaal) bewust niet verwijderd, omdat anders een deel van de insectenhuid geschat en ingetekend moest worden, wat de betrouwbaarheid niet ten goede komt.

Op de opnames is duidelijk te zien dat vele soorten al aan het einde van hun vliegtijd waren gekomen: de vleugels zijn vaak sterk gerafeld en gebruind door inwerking van zonlicht.

Alle foto's betreffen exemplaren van Fayersheide inclusief bufferzone, met één uitzondering: voor de afbeelding van het vrouwtje van de Gewone juweelwesp *Hedychrum nobile* is een exemplaar van een bloemrijk braakliggend landje in de bebouwde kom van Vriezenveen gebruikt; het exemplaar van Fayersheide vertoonde namelijk een atypische kleur op het borststuk.

Tenslotte zijn de foto's, om het zacht uit te drukken, van wisselende kwaliteit. Er is geen gebruik gemaakt van stacking technieken en het lukte niet steeds om het gehele dier, of bepaalde gewenste onderdelen, binnen de beschikbare tijd scherp te krijgen. Uiteindelijk ging het erom om een indruk te geven van de betreffende soorten.

Resultaten

In de beperkte tijd, waarbij ook nog eens laat in het seizoen kon worden begonnen met de inventarisatie, werden toch 62 soorten gevonden; geen gering aantal. Met vrij grote zekerheid is op 21 augustus een koningin van de Moshommel *Bombus muscorum* op het voor bijen wel zeer gunstige kruidenmengsel op de uitkijkheuvel in het buffergebied gevonden. Een dergelijk

zeldzame hommelmot in een relatief klein gebied mag onder geen beding worden verzameld, maar dient gefotografeerd te worden als bewijs. Omdat dat laatste niet lukte, wordt de soort niet meegeteld.

Verheugend was dat een aantal bijen en wespen, die kenmerkend zijn voor een vochtig gebied, aanwezig blijken te zijn. Het gaat dan om soorten die een vrij vochtig nestsubstraat kunnen verdragen en/of – in het geval van de bijen - bij voorkeur (of zelfs obligaats) stuifmeel voor hun broed van bepaalde planten betrekken die zelf alleen in een vochtig milieu groeien. Met name zijn dit de Glanzende bandgroefbij *Lasioglossum zonulum*, de Gewone slobkousbij *Macropis europaea*, de Kattenstaartdikpoot *Melitta nigricans* en de Noordse zaagpootspinnendoder *Priocnemis fennica*. De laatste is een wesp.

De vondst van meerdere exemplaren van de parasitoïden van de Glanzende bandgroefbij en van de Gewone slobkousbij, respectievelijk de zeldzame Wafelbloedbij *Sphecodes scabricollis* en de Bonte viltbij *Epeoloides coecutiens*, is belangwekkend. Dit wijst erop dat van de gastheren vermoedelijk gezonde populaties voorkomen.

Er was ook een keerzijde: van de maskerbijen *Hylaeus* en de soortenrijke graafwespengenera *Passaloecus* en *Crossocerus* werden in totaal slechts twee soorten gevonden. Soorten van het genus *Symmorphus*, een ploovleugelwesp, werden in het geheel niet aangetroffen. Deze dieren nestelen in braam-, riet- en andere overjarige stengels, alsmede in dood hout. Landelijk gezien lijken ploovleugelwespen, spinnendoders en goudwespen overigens verontrustend snel achteruit te gaan.

Aanbevelingen voor het beheer

Omdat ik het gebied nog niet goed ken is het niet mogelijk gedetailleerde aanbevelingen te doen.

Wel is het van groot belang om – gezien de laatste alinea in het vorige hoofdstuk – in ieder geval niet te rigoureus te werk te gaan in het verwijderen van zonnig en/of in de luwte gelegen overjarige braam- en wilgstruwelen, alsook zouden bij voorkeur mantelzones met overjarig riet en ruigten in zekere mate aanwezig dienen te blijven.

Ten slotte

Vooraf in de beschrijving van het habitat en de levenswijze is, behalve uit de eigen ervaring, veelvuldig geput uit “De wespen en mieren van Nederland” (Peeters e.a. 2004) en “De Nederlandse bijen” (Peeters e.a. 2012). Van het laatste werk ben ik co-auteur. Zie de literatuurlijst achterin.

Ten slotte dank ik Jeroen Buunen van Staatsbosbeheer voor zijn toestemming voor de inventarisatie; Herman Stevens, voorzitter van de KNNV Vriezenveen voor zijn introductie in het gebied en Hugo Wiggers van de Gemeente Twenterand voor zijn tijd en voor de mogelijkheid om de betreffende gegevens vanuit de Nationale Databank Flora & Fauna, ter beoordeling van de status van de angeldragers in Fayersheide en in Twenterand, in te zien.

Frank van der Meer
De IJsvogel 36
7671 LC Vriezenveen
e-mail: pilgrimatcreek@gmail.com

SOORTENOVERZICHT

ZANDBIJEN EN VERWANTEN - ANDRENIDAE

1. Heidezandbij *Andrena fuscipes*

Enige kenmerken:

♀, 8 augustus 2019

Lengte 8-11 mm.

Vrouwkje met warmbruin behaard borststuk en haarbanden op achterlijf.

Mannetje grijsig en smaller.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 augustus in klein aantal in en rond het centrale deel met Struikhei *Calluna vulgaris*, langs een zandpad, RD 241.98 - 492.23.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrijwel niet in het westen van het land. Vrij algemeen, maar afgenomen, op de hogere zandgronden, zo ook in Overijssel. In Twenterand eenmaal eerder gemeld in de Engbertsdijkswenen. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Niet te kleine en niet te vochtige terreinen met voldoende aanbod van bloeiende Struikhei, op zandgrond.

Levenswijze: Vliegtijd van midden juli tot midden september. Vliegt oligolectisch op Struikhei. Nestelt solitair in verdicht zand. De mannetjes patrouilleren opvallend over en tussen de heideplanten. Eén generatie. De parasitoïde is de Heidewespbij *Nomada rufipes*.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

2. Bremzandbij *Andrena ovatula*

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 8-11 mm. Borststuk lichtbruin behaard. Opvallende, maar smalle witte haarbandjes op het achterlijf, op de eerste tergieten onderbroken. Zeer moeilijk te onderscheiden van verwante soorten.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een vrouwtje in de centrale struikheide op 11 augustus, RD 241.99 - 492.24. Op 22 augustus op vlinderbloemigen Fabaceae in het zuidoostelijke vochtige deel van de bufferzone, RD 241.86 – 492.13.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrijwel niet in het westen van het land. Vrij algemeen, maar afgenomen, op de hogere zandgronden, vrij zelden en afnemend in Overijssel. Nieuw voor Twenterand en Fayersheide.

Habitat: Schrale graslanden, greppels en ruigten, bermen, droge heideterreinen e.d.

Levenswijze: Vliegtijd in twee generaties van begin april tot midden september, met pieken in mei en eind juli. Vliegt bij voorkeur op vlinderbloemigen als Rolklaver Lotus en bremsoorten, maar betreft ook stuifmeel van andere planten. Nestelt solitair in de grond, bijvoorbeeld in verdicht zand.

Benodigd voor determinatie: Binoculair 40 x.

BIJEN (overig) - APIDAE

3. Honingbij *Apis mellifera*

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Nu en dan bijvoorbeeld op Struikhei, niet in opvallend grote aantallen.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

4. Steenhommel *Bombus lapidarius*

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Enkele exemplaren op de uitkijkheuvel in de bufferzone op 21 en 22 augustus.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land algemeen, ook in kleine aantallen in Vriezenveen en in de Fayersheide.

Habitat: Allerlei halfopen tot zeer open landschapstypen.

Levenswijze: Vliegtijd van half maart tot midden september. Sociaal. Nestelt bovengronds en ondergronds, bijvoorbeeld in muizennesten. Polylectisch. Heeft een zeer korte tong en daarmee een voorkeur voor bloemen met korte bloembuis.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

5. Veldhommel (complex) *Bombus lucorum* s.l.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: In klein aantal op en rond de struikheidegebieden. 10-20 exemplaren op de uitkijkheuvel in de bufferzone op 21 en 22 augustus.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land algemeen, maar afnemend. Ook in kleine aantallen in Vriezenveen en in Fayersheide. Onderscheid met de verwante Grote aardhommel *Bombus magnus* en de zeldzame Wilgenhommel *Bombus cryptarum* is zelden mogelijk en dan alleen bij koninginnen. Daarom is de gehele groep als Veldhommel-complex behandeld.

Habitat: Allerlei half open tot open landschapstypen (niet te vochtig).

Levenswijze: Vliegtijd van half maart tot midden september. Sociaal. Nestelt ondergronds, vooral in muizennesten. Polylectisch. Heeft een zeer korte tong en daarmee een voorkeur voor bloemen met korte bloembuis.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

6. Akkerhommel *Bombus pascuorum*

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: In de bufferzone, op 21 en 22 augustus 5-10 exx. op de uitkijkheuvel, alsook een 10-tal exemplaren in het vochtige deel in het zuidoosten op de klavers en rolklavers. Voorts enkele exemplaren in de ingezaaide randzone aan de zuidkant.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land algemeen, ook in de bebouwde kom van Vriezenveen en in Fayersheide.

Habitat: Alle landschapstypen.

Levenswijze: Vliegtijd van eind maart tot midden september. Sociaal. Nestelt zowel bovengronds als ondergronds, bijvoorbeeld in en onder graspollen en in muizennesten. Heeft een middellange tot lange tong, betreft daarom van allerlei bloemtypen stuifmeel, maar heeft een duidelijke voorkeur voor vlinder- en lipbloemigen Lamiaceae.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

7. Weidehommel *Bombus pratorum*

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Enkele exemplaren op 21 en 22 augustus in de bufferzone, zowel op de uitkijkheuvel alsook in het vochtige zuidoostelijke deel.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land algemeen, ook aanwezig in de bebouwde kom van Vriezenveen en in Fayersheide.

Habitat: Liefst wat beschutte landschapstypen, in hogere kruidenvegetaties en struwelen.

Levenswijze: Vliegtijd van half maart tot eind augustus. Sociaal. Nestelt zowel bovengronds als ondergronds, bijvoorbeeld in boomholten en in muizennesten. Korttongig, maar 'breekt in' in bloemen met langere bloembuizen. Voorts op allerlei bloemen, ook veel op braam *Rubus*

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

8. Aardhommel *Bombus terrestris*

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Gedurende alle waarnemingsdagen in klein aantal in de struikheide, op 21 en 22 augustus enkele exx. in de bufferzone, met name op de uitkijkheuvel.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land algemeen, ook aanwezig in de bebouwde kom van Vriezenveen en in Fayersheide.

Habitat: Allerlei niet te vochtige landschapstypen.

Levenswijze: Vliegtijd van begin maart tot eind september. Sociaal. Nestelt ondergronds, vooral in oude nesten van muizen en andere zoogdieren. Korttongig, maar 'breekt in' in bloemen met langere bloembuizen. Op allerlei bloemen, in het voorjaar massaal op wilg *Salix*.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

9. Bonte viltbij

Epeoloides coecutiens

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 8-10 mm.

Mannetje dicht oranjebruin behaard met blauwgroene ogen, vrouwtje geheel anders: kop en borststuk zwart, achterlijf oranje-rood met zijwaarts aan achterrand van de tergieten witte viltbandjes; achterlijfspunt weer zwart.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus twee vrouwtjes op Grote kattenstaart *Lythrum salicaria* in de centrale slenk, RD 241.93 – 492.22. Op 11 augustus een vrouwtje op Melkepe *Peucedanum palustre* elders in de centrale zone.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen, toegenomen. Meerdere waarnemingen, in ieder geval vanaf 2010, in Fayersheide.

Habitat: Waar de voedselplant, Grote wederik *Lysimachia vulgaris* van de gastheer, de Gewone slobkousbij, voorkomt: in natte greppels, langs oevers, etc., echter alleen daar waar ook droge, warme, zonbeschenen grond voorkomt.

Levenswijze: Vliegtijd van half juni tot eind augustus. Parasitoïde van de Gewone slobkousbij. Alleen die nesten worden aangevallen die in droge en warme situaties zijn gegraven.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

10. Heideviltbij

Epeolus cruciger

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 5,5 – 7,5 mm.

Compact. Zwart en rood getekend, met opvallende witte viltvlekken op het achterlijf.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een vrouwtje in struikheide vlakbij het zandpad naar de centrale zitbank, RD 241.90 – 492.23

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Alleen op de zandgronden, in de duinen beneden Bergen NH slechts weinig. In 2019 in het kader van het onderzoek van E.I.S. naar de bermen in de provincie Overijssel (Zeegers e.a. 2019) voor het eerst in Twenterand gevonden. Nieuw voor Fayersheide. Dit betreft dan de tweede waarneming voor Twenterand.

Habitat: Vooral heidevelden, een enkele maal ook in duingebieden gevonden waar geen struikheide aanwezig is.

Levenswijze: Vliegt van begin juli tot half september. Betreft nectar van Struikhei. Parasitoïde van de Heidezijdebij *Colletes succinctus*.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

11. Gewone viltbij

Epeolus variegatus

♀, 21 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 6,5–9 mm.

Compact. Zwart en rood getekend, met opvallende witte viltvlekken op het achterlijf.

Bij het vrouwtje is de achterlijfspunt aan de onderzijde smaller dan die van de Heideviltbij.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 21 augustus bij de uitkijkheuvel in de bufferzone, RD 241.58 – 492.37.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Voorals in zand, in het gehele land. Sterk toegenomen. Relatief weinig gemeld in Overijssel.

Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Allerlei open en droge, vaak ook ruderaal terreinen met een bodem van zand of zanderig leem. Daar waar de gastheren, de Wormkruidbij *Colletes daviesanus* en de Duinzijdebij *Colletes fodiens* voorkomen.

Levenswijze: Vliegt van half juni tot half september. Op allerlei bloemen, maar vaak op Boerenwormkruid *Tanacetum vulgare* en op kruiskruiden *Senecio* s.l. Parasitoïde van de Wormkruidbij en van de Duinzijdebij, zeer waarschijnlijk ook van andere zijdebijen.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

12. Heidewespbij

Nomada rufipes

Enige kenmerken:

Lengte 5-9 mm.

Zwart, met gele vlekken op het achterlijf en één gele vlek op het midden van het borststuk.
Poten oranjerood.

♀, 11 augustus 2019

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus langs een zandpad niet ver van de struikheide, RD 242.00 - 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Op de hogere zandgronden. Slechts op één of twee plekken in de duinen. Afgenomen, met name in Noord-Brabant en Overijssel. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Struikheidegebieden.

Levenswijze: Vliegtijd van half juli tot half september. Parasitoïde van de Heidezandbij.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

ZIJDE- en MASKERBIJEN - COLLETIDAE

13. Duinzijdebij

Colletes fodiens

♀, 21 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 8-11 mm.

Dicht bruin behaard borststuk, achterlijf met brede haarviltbanden op achterranden tergieten.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 21 en 22 augustus enkele exemplaren aan de voet van de uitkijkheuvel in de bufferzone, RD 241.56 – 492.35, onder andere op Duizenblad *Achillea millefolium*.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Op de zandgronden, met name talrijk in de duinen. Buiten de zandgronden soms op ruderaal plekken in dorpen en steden. Toegenomen. Opmerkelijk weinig meldingen uit Overijssel. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Zandige gebieden als duinen, heidegebieden, groeven, schrale graslanden, bermen en ruderaal terreinen.

Levenswijze: Vliegt van half juni tot eind augustus. Eén generatie. Overwintert als prepop in het nest. Nestelt in de grond, meestal in verdicht zand. Bekleedt met de tong de binnenzijde van de nestcellen met een zijde-achtige, half doorzichtige substantie, deels afkomstig uit de Dufourklier, deels uit kaakklieren. Vliegt oligolectisch op composieten, graag en veel op Jacobskruiskruid *Jacobaea vulgaris*. Parasitoïde is de Gewone viltbij.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

14. Heidezijdebij

Colletes succinctus

Enige kenmerken:

Lengte 8-12 mm.

Dicht bruin behaard borststuk, achterlijf met brede haarviltbanden op achterranden tergieten. Lijkt sterk op de Duinzijdebij, bij verse vrouwtjes is de beharing op het borststuk wat donkerder en warmer, neigt iets naar een zeer licht kastanjebruin.

♂, 8 augustus 2019

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 en 11 augustus enkele exemplaren in de struikheide in het centrale deel, RD 241.98 – 492.23.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Op de hogere zandgronden en in de duinen benoorden Bergen NH, ten zuiden daarvan op slechts enkele plekken. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Struikheideterreinen van enige omvang.

Levenswijze: Vliegt van eind juli tot half september. Eén generatie. Overwintert als prepop in het nest. Nestelt in de grond, meestal in verdicht zand. Zie voor de bekleding van het nest de tekst bij de Duinzijdebij. Vliegt oligolectisch op Struikhei. Parasitoïde is de Heideviltbij.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

15. Brilmaskerbij

Hylaeus dilatatus

♀, 21 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 5,5-7,5 mm.

Zwarte, nauwelijks behaard, met alleen een geelwitte tekening op de poten en op de voorkant van de kop. Deze valt bij het vrouwtje uiteen in twee, vaak ronde vlekjes, als brilleglazen.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 21 augustus in de bufferzone op Duizendblad, niet ver van de uitkijkheuvel, RD 241.60 – 492.36

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen, maar niet of nauwelijks in het westen en noorden. Weinig meldingen uit Overijssel. In 2019 bij het onderzoek van E.I.S. naar de bermen in de provincie Overijssel (Zeegers e.a. 2019) voor het eerst in Twenterand gevonden. Nieuw voor Fayersheide. De Fayersheide is dus de tweede vindplaats voor Twenterand.

Habitat: Relatief vaak in licht ruderaal randzones van voedselarme biotopen, schrale brede bermen, langs spoorlijnen en in braamstruwelen; soms langs akkers en op industrieterreinen die beheerd worden met oog voor de biodiversiteit.

Levenswijze: Vliegt van begin juni tot begin september in één generatie. Bezoekt graag Zandblauwtje *Jasione montana*, maar ook braam, Akkerdistel *Cirsium arvense*, Boerenwormkruid e.d. Stufmeel wordt niet verzameld door midden van verzamelharen, maar in de krop. Nestelt in holle oude plantenstengels, bijvoorbeeld braam, ook in kevergangen in dood hout. Het nest wordt met de tong bekleed met een cellofaan-achtige substantie, die vermoedelijk geproduceerd wordt door klieren in de borstholte.

Benodigd voor determinatie: Buiten de duinen een loep 20x.

GROEFBIJEN EN BLOEDBIJEN - HALICTIDAE

16. Gewone geurgroefbij

Lasioglossum calceatum

Enige kenmerken:

Lengte 7,5-10 mm.

♀, 22 augustus 2019

Vrouwelijke groefbijen vertonen een lengte 'groefje' midden-achter op het vijfde tergiet, omdat de haren daar als in een scheiding zijwaarts 'gekamd' zijn. Bij deze soort bevinden zich zijwaarts op de basis van de tergieten witte haarviltplekken. Het mannetje is zoals bij de meeste groefbijen veel slanker, met langere antennen. Hij kent ook twee kleurvormen, die ongeveer even vaak voorkomen: het achterlijf is al of niet gedeeltelijk rood. Moeilijk te onderscheiden van de verwante Berijpte geurgroefbij *Lasioglossum albipes*.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 22 augustus een vrouwtje in de met een kruidenmengsel ingezaaide rand aan de zuidkant van de bufferzone, RD 241.95 – 492.02.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Eén van onze meest algemene bijen. Komt in het gehele land voor. Voor Vriezenveen eerder gemeld uit De Pollen. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Een ubiquist, die zich overal thuisvoelt, als er maar voldoende bloemen aanwezig zijn alsmede zonnige en beschutte plekken om te nestelen.

Levenswijze: Vliegt van eind maart tot in oktober. Primitief eusociaal met een apart werksterbroed in de voorzomer. Nestelt in de grond, soms in grotere kolonies, ook tussen stoeptegels, met honderden nestgaten. Bezoekt allerlei bloemen, in het voorjaar veel op wilg *Salix* en paardenbloem *Taraxacum*. De nesten worden aangevallen door de parasitoïde Dikkopbloedbij *Sphecodes monilicornis*.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

17. Matte bandgroefbij

Lasioglossum
leucozonium

♀, 21 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 7,5-10 mm.

Dunne grijzige beharing op het borststuk.

Het vrouwtje heeft doorlopende witte haarviltbanden op de basis van de tergieten, afstekend tegen de zwarte insectenhuid. Een onderscheid met de verwante Glanzende bandgroefbij is dat de punctering op het midden van het eerste tergiet ongeveer even dicht is als die op de achterzijde daarvan, zie de foto. Bij de Glanzende bandgroefbij is de punctering op het eerste tergiet op het midden veel schaarser (en grover) dan op de achterzijde.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 21 augustus een vrouwtje op een gele composiet in grasland ten zuiden van de zandplek vòòr de centrale zitbank, RD 241.88 – 492.23.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide: Komt in het gehele land algemeen voor, maar minder in de zeekelegebieden. Voor Vriezenveen eerder gemeld uit de bebouwde kom en uit de Engbertsdijksvenen. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Divers, zowel in natuurgebieden als in parken en grotere tuinen; vaak met een voorkeur voor graslandjes en randen van heidevelden. Houdt niet van mul zand.

Levenswijze: Vliegt van begin mei tot eind september in één generatie. Nestelt in de grond. Polylectisch, met een voorkeur voor gele composieten als Gewoon biggenkruid *Hypochaeris radicata*, Muizenootje *Hieracium pilosella* en streepzaad *Crepis*. Parasitoïden zijn de Bosbloedbij *Sphecodes ephippius* en mogelijk de Rimpelkruinbloedbij *S. reticulatus*.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

18. Biggenkruidgroefbij

Lasioglossum villosulum

♀, 22 september 2019

Enige kenmerken:

Lengte 6-7 mm. Het vrouwtje maakt een glimmend zwarte indruk. Geen viltbehaarung op de basis van de tergieten. Het mannetje heeft relatief korte antennen.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus een mannetje in het centrale deel langs het zandpad naar de zitbank, op 22 september twee vrouwtjes, één in het gras ten zuiden daarvan (RD 241.91 – 492.22) en de andere in de bufferzone onder de uitkijkheuvel, RD 241.58 – 492.32; steeds op gele composieten.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land algemeen, minder in zeekleigebieden. Vooral talrijk op Texel, en in Zuid-Limburg één van de meest algemene bijen. In Twenterand eerder gevonden in de Engbertsdijksvenen. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Heeft een voorkeur voor leemgronden en bodems met verdicht zand. In bermen met bloemrijke, halfopen vegetatie, langs de rivieren, in het heuvelland e.d. Weinig in de bebouwde kom.

Levenswijze: Vliegtijd van eind april tot half oktober in twee volledige generaties, de tweede is veel kleiner. Nestelt in de grond. Bloembezoek betreft hoofdzakelijk gele composieten, met een voorkeur voor Gewoon biggenkruid en Muizenootje. Ook andere plantenfamilies worden bezocht. De Grote spitstandbloedbij *Sphecodes puncticeps* en mogelijk ook de Brede dwergbloedbij *S. crassus* zijn de parasitoïden.

Benodigd voor determinatie: Voor het vrouwtje een 20x loep, voor het mannetje een binoculair tot 40x.

19. Glanzende bandgroefbij

Lasioglossum zonulum

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 7,5-10 mm.

Lijkt sterk op de Matte bandgroefbij, voor de verschillen tussen de vrouwtjes, o.a. in de puntering van het eerste tergiet, zie de tekst bij bovengenoemde soort, alsmede de afbeeldingen van het eerste tergiet.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een vrouwtje op de bijna kale bodem aan de noordkant van het centrale zandpad naar de zitbank; op een gele composiet; RD 241.88 – 492.24; alsook vlakbij, in struweel, twee mannetjes, RD 241.87 – 492.25 en ten slotte op 11 augustus een mannetje bij het begin van het plankenbruggetje RD 241.92 – 492.19.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Weinig in het westen van het land, elders niet talrijk maar wijd verspreid. Vreemd genoeg, gezien de habitatvoorkeur, nooit eerder aangetroffen in de Engbertsdijkerven. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Vooral in open en halfopen terreinen, die vaak nogal vochtig zijn. Ook in halfopen jonge bossen met een niet te droge bodem. In ruige extensief bewerkte graslanden, langs vennen en op droge richels in veengebieden.

Levenswijze: Vliegt van eind april tot eind september in één generatie. Nestelt in de grond. Heeft een voorkeur voor gele composieten, bijvoorbeeld Groot streepzaad *Crepis biennis*, en havikskruidsoorten *Hieracium*. Een parasitoïde is de Wafelbloedbij.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

20. Dikkopbloedbij

Sphecodes monilicornis

Enige kenmerken:

Lengte 7-10 mm.

♀, 4 augustus 2019

Als vrijwel alle bloedbijen een zwarte kop en borststuk en een rood achterlijf met een zwarte achterlijfspunt. Bij het vrouwtje van deze soort lopen de slagen over een aanzienlijke afstand recht naar achteren door en buigen dan pas naar binnen (onderscheid met andere bloedbijen). Mannetjes zijn slanker met langere antennen.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus twee vrouwtjes, één op de zandplek voor de zitbank in het centrale deel, RD 241.87 – 492.24; de andere langs het zandpad daar voor.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Overal in ons land, maar minder in de zeekleigebieden. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand, wat in dit geval alleen een bewijs is dat er weinig gericht naar bijen is gezocht in deze gemeente.

Habitat: Zeer divers. Zie de tekst bij één van de gastheren, de Gewone geurgroefbij.

Levenswijze: Vliegt van begin april tot eind september. De volwassen vrouwtjes overwinteren, de nieuwe generatie (waaronder de mannetjes), verschijnt vanaf begin juli. Parasitoïde van o.a. de Gewone geurgroefbij en de Groepjesgroefbij *Lasioglossum malachurum*. Bij de aanval op de nesten van de gastheer worden de laatste vaak gedood door deze bloedbij met zijn indrukwekkende kaken. Bloembezoek vooral op composieten, waaronder ook distels van diverse genera, verder op Struikhei, Zandblauwtje etc.

Benodigd voor determinatie: Vrouwtje met loep 20x, mannetje met binoculair tot 40x.

21. Schoffelbloedbij

Sphecodes pellucidus

Enige kenmerken:

Lengte 7-10 mm.

Zwart- en roodverdeling als bij de vorige soort. Het vrouwtje onderscheidt zich van deze door de slagen, waarvan de omlijning achter de ogen vrijwel direct naar binnen loopt. Zie hiervoor de foto's. Mannetjes slanker met langere antennen.

♀, 8 augustus 2019

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 augustus een vrouwtje op de zandplek voor de zitbank in het centrale deel, RD 241.87 – 492.24; en op 21 augustus een mannetje ten zuiden van het centrale zandpad dat daar naar toe leidt, RD 241.91 – 492.22.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Overall in ons land, maar minder in de zeekleigebieden. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand, wat ook in dit geval slechts een bewijs is dat er weinig gericht naar bijen is gezocht in deze gemeente.

Habitat: Op zand, zoals schraal of nauwelijks begroeide zandvlakten, maar ook geregeld in de steden en dorpen als daar de gastheer aanwezig is.

Levenswijze: Vliegt van begin april tot half september. De volwassen vrouwtjes overwinteren, de nieuwe generatie (waaronder de mannetjes) verschijnt vanaf begin juli. Parasitoïde van de Witbaardzandbij *Andrena barbilabris* (die in Fayersheide nog niet gevonden is maar daar ongetwijfeld zal voorkomen). Bezoekt voor de nectarbehoefte wilgen, composieten en andere plantenfamilies.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

22. Wafelbloedbij

Sphecodes scabricollis

♂, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 8-9 mm.

Zwart- en roodverdeling als bij de vorige soort.

De punctering van het vrouwtje op de rug is zeer dicht, waardoor een bijna wafelachtige structuur ontstaat. Voor determinatie van de mannetjes is zoals bij vrijwel alle andere bloedbijen het uitprepareren van het genitaal noodzakelijk, zoals bij dit exemplaar is gebeurd.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide:

Op 11 augustus een mannetje langs een zandpad door de struikheide in de centrale zone, RD 242.00 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij zeldzaam in de oostelijke helft van het land en in het zuiden, ook in Zeeland. Slechts tweemaal eerder in Overijssel gevonden, bij Haaksbergen en bij Losser. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Vooral in open tot halfopen landschap met schraal begroeide, vaak wat vochtige bodem, daar waar de gastheer aanwezig is.

Levenswijze: Vliegt van half april tot half september. Vrouwtjes overwinteren als imago, de nieuwe generatie (waaronder de mannetjes) verschijnt vanaf half juli. Bloembezoek in Nederland onvoldoende bekend, onder andere op Klein vlooienkruid *Pulicaria vulgaris*. Parasitoïde van de Glanzende bandgroefbij.

Benodigd voor determinatie: Vrouwtje loep 20x, mannetje binoculair tot 40x.

METSEL- en BEHANGERSBIJEN - MEGACHILIDAE

23. Gewone behangersbij

Megachile versicolor

♀, 21 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 9-12 mm. Een kleine, donkerbruin aandoende behangersbij waarvan de vrouwtjes een buikschuier van warm-oranje verzamelharen bezitten. (Zoals andere metsel- en behangersbijen hebben de vrouwtjes geen of weinig verzamelharen op de achterpoten, maar bevinden deze zich op de onderzijde van het achterlijf.) Gemakkelijk te verwarren met de Tuinbehangersbij *M. ceticularis*.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 21 augustus een vrouwtje op Rolklaver in de bufferzone, in de bloemrijke vochtige laagte in het zuidoosten, RD 241.89 – 492.12.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Verspreid over het gehele land voorkomend, vrij algemeen langs de kust, op de hogere zandgronden en in Zuid-Limburg.

Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Bosranden, langs struwelen in de duinen en elders; niet in zeer open situaties. Gezien het nestsubstraat is de voorkeur voor zand- en leemgronden opmerkelijk.

Levenswijze: Vliegt van eind mei tot eind augustus. Eén generatie. Bezoekt voor het stuifmeel voor de larven vooral vlinderbloemigen en (meestal gele) composieten Asteraceae. Overwintert vermoedelijk als prepop. Nestelt solitair in dood hout, wat gerust een op de grond liggend onooglijk takkenstompje mag zijn; ook in verhoude dikke stengels. De broedcelwanden worden met afgeknaagde bladdelen behangen, vandaar de naam.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

DIKPOOTBIJEN en VERWANTEN - MELITTIDAE

24. Pluimvoetbij

Dasypoda hirtipes

Enige kenmerken: Lengte 12-15 mm. Vrouwtje met zwart achterlijf met witte haarbandjes en lange oranje haren aan achterpoten; mannetje slanker, met een weelderige lichtbruine beharing over het gehele lijf. Gemakkelijk herkenbaar aan de snelle vlucht tijdens het verzamelen van voedsel waarbij de bloemen zeer gehaast worden bezocht.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een mannetje op 11 augustus aan de rand van het centrale zandpad naar de zitbank.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Op de zandgronden een algemene soort. Nieuw voor Fayersheide.

Levenswijze: Vaak in grote kolonies, waarbij in de nestgaten enorme hoeveelheden stuifmeel van gele composieten aan de poten worden ingebracht.

Habitat: Overal waar voldoende kaal zand is om te nestelen, ook in ruderaal terreinen.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

25. Gewone slobkousbij

Macropa europaea

Enige kenmerken:

Lengte 8-9 mm.

Antracietzwarte, glanzende

bij met smalle witte haarrandjes op achterzijde van de tergieten en een verbrede zwarte metatars aan de achterpoot (de slobkous). Meestal wel bij de voedselplant te vinden.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een klein aantal exemplaren in de centrale slenk, op Grote wederik, en langs de plankenbrug RD 241.93 – 492.21.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide: Algemeen in het hele land. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Waar grotere groeiplaatsen van Grote of Kleine Wederik aanwezig zijn, vaak in natte greppels.

Levenswijze: Vliegt van half juli tot eind augustus. Betreft stuifmeel en olie uitsluitend van Grote wederik. Eén generatie. Nestelt in de grond, vaak in vochtige bodem. De nestwanden worden met een waterafstotende substantie bekleed. De Bonte viltbij is de parasitoïde.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

♀, 4 augustus 2019

26. Kattenstaartdikpoot

Melitta nigricans

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 10-12 mm. Een zwarte, dikke bij met smalle witte haarrandjes aan de achterpoten. De laatste tarsleden zijn verdikt. De mannetjes hebben langere, opvallend regelmatig gebogen antennen. Kan worden gevonden door grote groeiplaatsen van de voedselplanten af te zoeken.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 en 11 augustus drie vrouwtjes in de centrale slenk op de voedselplant (zie bij Levenswijze), RD 241.93 – 492.21.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen in de zuidelijke helft van het land, vooral langs de rivieren. Enkele vindplaatsen in Overijssel. De vondst in Fayersheide is de op één na meeste noordelijke vindplaats. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Langs oevers van allerlei wateren met grotere groeiplaatsen van de voedselplant.

Levenswijze: Vliegt van half juli tot eind augustus in één generatie. De vrouwtjes betrekken uitsluitend stuifmeel van Grote Kattenstaart *Lythrum salicaria*. De mannetjes slapen dikwijls gezamenlijk in een kattenstaartbloem. Nestelt in de grond.

Benodigd voor determinatie: In combinatie met het verblijf op de voedselplant is een zichtwaarneming voldoende.

GRAAFWESPEN - CRABRONIDAE

27. Alysson spinosus

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 5-9 mm. Slank met een donkere vlek in de voorvleugel. Het achterlijf van het vrouwtje is deels kastanjerood. Heeft witte vlekken op het achterlijf.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een vrouwtje op het centrale zandpad naar de zitbank, RD 241.90 – 492.23.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen in de duinen en in het zuiden en langs de oostgrens. In Overijssel vooral in het oosten en noordoosten van Twente. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Warme, zonbeschenen, maar beschutte situaties op zand, in vaak schaars begroeid terrein.

Levenswijze: Vliegt van half juni tot eind september. Nestelt in de grond. Als prooidieren worden kleine cicaden van diverse families voor de larven gevangen.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

28. Grote knoopwesp

Cerceris arenaria

♂, 8 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 9-16 mm. De laatste maat geldt de vrouwtjes, die door de grootte opvallen. Tergieten ingesnoerd, zoals bij alle andere knoopwespen. Overwegend zwart en geel getekend.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een mannetje op 8 augustus in de centrale zone, locatie niet precies genoteerd.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Ontbreekt vrijwel in het (noord)westen, algemeen in Zeeland en verder op de hogere zandgronden in het midden, oosten en zuiden. Vrij algemeen in Overijssel. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Op kaal of schaars begroeid, zonbeschenen zand. Veel in heideterreinen, open plekken in bossen en ook wel op ruderaal plaatsen bij spoorwegemplacements.

Levenswijze: Vliegt van begin juni tot in september. Nestelt in het zand. Vaak in grote kolonies, waarbij de nestopeningen dikwijls naast die van de Bijenwolf *Philanthus triangulum* liggen. Vangt snuittorren Curculionidae voor de larven. De parasitoïde is de schitterend gekleurde Gewone juweelwesp *Hedychrum nobile*, waarvan in grotere kolonies de vrouwtjes rond de nestgaten te vinden zijn.

Benodigd voor determinatie: Vrouwtje: loep 20x, mannetje binoculair tot 40x.

29. Geelbuikknoopwesp
Cerceris quadricincta

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 6,5-11 mm. Lijkt op de Gewone knoopwesp (zie aldaar), maar de eerste gele band op het achterlijf van het vrouwtje is breder.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus een vrouwtje aan de westrand van de zandplek bij de centrale zitbank, RD 241.87 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Ontbreekt in het (noord)westen en op de waddeneilanden, vrij algemeen in Zeeland en op de hogere zandgronden in het midden, oosten en zuiden. Waarnemingen bij Zoetermeer en Pijnacker betreffen foutieve determinaties. Her en der in Overijssel. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Droge, warme plekken, op zand- of leembodems. In schrale heigraslanden, met wat struweel, ook aan de rand van de heide en aan bosranden. Zoekt wat meer de beschutting van hogere vegetatie dan de Gewone knoopwesp.

Levenswijze: Vliegt van eind mei tot begin september. Het nest wordt in de grond aangelegd en voorzien van snuittorren voor de larven.

Benodigd voor determinatie: Vrouwtje: zichtwaarneming, mannetje met binoculair tot 40x.

30. Grote zeefwesp
Crabro cribarius

♂, 4 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 9-16 mm. Een grote wesp, zwart en geel getekend. De mannetjes van dit genus hebben sterk verbrede voorschouwen, als een schild, waardoor ze ook wel schildwespen worden genoemd.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een mannetje in het centrale deel op Melkepe, RD 241.97 – 492.19.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen in het gehele land, ook in Overijssel. Eerder in Vriezenveen gevonden in de Pollen. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Veelal in vochtige, halfopen biotopen, in ruige natte graslanden, langs greppels en bosranden.

Levenswijze: Vliegtijd van begin juni tot eind augustus. Bezoekt vooral schermbloemigen Umbelliferae, veel op Gewone berenklaau *Heracleum sphondylium* voor de nectarbehoefte, maar ook om de prooidieren te vangen. Nestelt in de grond, ook in vermolmd hout. Vangt middelgrote vliegen van diverse families voor de larven.

Benodigd voor determinatie: Grote exemplaren kunnen op zicht worden gedetermineerd, voor kleinere is een loep met 20x vergroting voldoende.

31. Crossocerus tarsatus

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 4,5-6,5 mm. Een kleine, zwarte wesp met een gele tekening op de poten. Bij de mannetjes zijn er vaak gele vlekken op het borststuk.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een vrouwtje bij de zandplek voor de centrale zitbank RD 241.87 – 492.24; op 21 augustus een mannetje langs struweel bij de uitkijkheuvel in de bufferzone, RD 241.56 – 492.35.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Was vrij algemeen op zand in het gehele land, in Zuid-Limburg op löss. Vermoedelijk een sterke afname. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Allerlei terreinen op de zandgronden, langs bospaden, ruderaal plekken, volkstuinen etc.

Levenswijze: Vliegt van eind mei tot in oktober. Nestelt in de grond, maar ook in leemwandjes en in verlaten vraatgangen in paaltjes. Vangt kleine vliegen Diptera van diverse families ten behoeve van de larven.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

32. Ectemnius continuus

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 8-14,5 mm. Die laatste maat halen alleen sommige vrouwtjes. Zwart met een gele tekening. Meestal is het derde tergiet geheel zwart (bij het gefotografeerde exemplaar zijn er zijwaarts nog kleine gele vlekjes te zien); dit is een kenmerk om de soort te onderscheiden van andere vertegenwoordigers uit dit genus.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 augustus een mannetje en een vrouwtje op Melkepe in een beschut liggende inham in het zuiden van het centrale deel, ten zuidoosten van het plankier, RD 241.93 – 492.18. Ook op andere data gezien, steeds op Melkepe.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Een algemene soort in het gehele land, en de populaties lijken in tegenstelling tot die van vele andere graaf- en plooiwespsoorten op peil te blijven. In 2015 al opgemerkt in Fayersheide door Henri Jansen.

Habitat: Zeer divers. Komt tot in het stedelijk gebied voor, ook in parken en tuinen. Graag in de nabijheid van vochtige situaties, gezien de planten waarop veelal gevoerd wordt. Dit is echter geen noodzaak.

Levenswijze: Vliegt van half mei tot begin september. Bezoekt bij voorkeur schermbloemen voor de nectarvoorziening. Nestelt in dood hout of in verhoutte stengels. Vangt middelmatig grote vliegen van een aantal families voor de larven.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

33. *Ectemnius lapidarius*

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 7-12 mm. Zwart met een gele tekening. Van de twee andere genoemde *Ectemnius*-soorten te onderscheiden door de forse gele vlekken op de tergieten, die ook en duidelijk aanwezig zijn op het derde tergiet (verschil met *E. continuus*) maar geen doorlopende banden vormen (verschil met *E. lituratus*).

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 en 11 augustus meerdere exemplaren (vrouwtjes en mannetjes) op Melkeppe, onder andere op de beschreven plek bij *E. continuus* (RD 241.93 – 492.18).

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen op allerlei bodems, maar weinig in het westen en ontbreekt in het noordwesten. Neemt geleidelijk af. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Overal waar voldoende nestgelegenheid aanwezig is (zie hieronder) in beschutte situaties.

Levenswijze: Vliegt van midden mei tot eind augustus. Nestelt in dood hout, onder andere van berk *Betula*, Es *Fraxinus excelsior*, populier *Populus*, wilg en Gewone vlier *Sambucus nigra*, niet in zeer open terrein. Vangt middelmaat vliegen van diverse families voor de larven. Bezoekt graag schermbloemigen.

Benodigd voor determinatie: Binoculair 40x.

34. Ectemnius lituratus

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 9-14,5 mm, waarbij de grootste exemplaren vrouwtjes betreffen. Zwart met gele tekening, vooral op het achterlijf, waar overdwarse gele banden over de tergieten lopen.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus in de oostelijke zone van het gebied op Melkeppe, RD 241.98 – 492.27.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Minder algemeen tot vrij zeldzaam, nog heel weinig in het westen, niet in het noorden, wel in Zeeuws-Vlaanderen en in het oosten en zuidoosten, daar ook langs de rivieren. Vermoedelijk een uitbreiding van het areaal in noordwestelijke richting. Slechts enkele meldingen uit Overijssel. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Warme bosranden en in open bossen, ook in parken.

Levenswijze: Vliegt van eind juni tot eind augustus. Nestelt in vermolmd hout. Vangt middelgrote vliegen uit diverse families voor de larven. Bezoekt graag schermbloemigen.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

35. *Lindenijs albilabris*

♂, 21 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 5-8 mm. Vrouwtje bijna geheel zwart, mannetje met gele dwarsbandjes aan de voorzijde van het borststuk. Vleugels ietwat donker berookt.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 21 augustus een mannetje in de bufferzone op Duizendblad, niet ver van de uitkijkheuvel, RD 241.60 – 492.35.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrijwel niet in het westen, noordwesten en op de waddeneilanden, elders algemeen, ook in Overijssel. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Op zanderige of ietwat lemige bodems. Een typische bewoner van ruderaal plaatsen, bermen, graslanden met kale plekken e.d.

Levenswijze: Nestelt in de grond. Vangt kleine wantsen en vliegen als prooi voor de larven. Voor de eigen nectarvoorziening veelvuldig op Duizendblad te vinden.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

36. *Lindeni* *pygmaeus*

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 4,5-6 mm. Zeer kleine, vrijwel geheel zwarte graafwesp, met geregeld een gele vlek op de achterste helft van het borststuk. Heeft een verhoudingsgewijs zeer grote kop.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een vrouwtje langs de zanderige plek bij de centrale zitbank, RD 241.87 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij zeldzaam, in de zuidoostelijke helft van het land. Enkele meldingen uit Overijssel. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Warmteminnende soort met een voorkeur voor beschutte plekken op licht leemhoudende zandbodems, in allerlei biotopen, ook bij en in heideterreinen.

Levenswijze: Vliegt van half juni tot in september. Nestelt in zand- of leemkantjes. Vangt als prooi voor de larven vooral kleine wespjes.

Benodigd voor determinatie: Binoculair 40x.

37. Gewone vliegendoder *Mellinus arvensis*

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 8-16 mm. De laatste maat halen alleen de vrouwtjes. Een grote maar vrij slanke wesp; het eerste deel van het achterlijf vormt een soort steel. De twee brede banden op het achterlijf en de gezichtstekening vormen goede kenmerken. Een zeer beweeglijke, actieve soort.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 augustus in vrij groot aantal in de centrale struikheide, zowel mannetjes als vrouwtjes, o.a. RD 242.03 – 492.19. Ook op 11 augustus gevonden maar niet meer genoteerd.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, maar weinig in de zeekelegebieden. Aan de westkust zeer sterk afgenomen, ook elders tekent zich een achteruitgang af. Desondanks nog onze talrijkste graafwesp. Was in voorgaande jaren al in Fayersheide en ook elders in Vriezenveen gevonden.

Habitat: Op zandbodems, maar daarin niet kieskeurig en komt tot in het stedelijke gebied voor. Veel in heidevelden met struwelen en in niet te dichte bossen.

Levenswijze: Vliegtijd van begin juli tot in september. Nestelt in warme, droge situaties in verdicht zand. Mannetjes zwermen graag rond struwelen, bijvoorbeeld met Klimop *Hedera helix*, en soms massaal rond Jeneverbes *Juniperus communis*. Voor de voedselvoorziening van de larven worden vliegen van diverse families gevangen.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

38. Gladde spieswesp

Oxybelus bipunctatus

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 4-7 mm. Een klein, compact wespje. Het vrouwtje glanst bronskleurig en vertoont twee vlekjes zijwaarts op het eerste tergiet, vandaar de wetenschappelijke naam. Het mannetje is grijzer, slanker en heeft meer vlekjes op het achterlijf.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 augustus meerdere dieren langs de zandplek bij de centrale zitbank, RD 241.97 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, maar weinig in de zeekelegebieden. Algemeen. Voor Twenterand in 2015 gevonden bij Bruinehaar. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Droge, zanderige, schraal begroeide bodems, ook in bebouwd gebied.

Levenswijze: Vliegtijd eind mei tot eind augustus. Nestelt in vlakke zandbodems. Vangt vliegjes (meestal bloemvliegen Anthomyiidae) als voer voor de larven. Deze vliegjes worden met de angel aangeprikt en vervolgens vervoerd, vandaar de Nederlandse naam van het genus.

Benodigd voor determinatie: Voor de vrouwtjes een loep 20x. Voor de mannetjes een binoculair tot 40x.

39. *Oxybelus uniglumis*

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 4,5-8 mm, waarvan de grootste exemplaren steeds vrouwtjes betreffen. Glanzend zwart met ivoorwitte vlekjes zijwaarts op de tergieten. Pootkleur: dijen zwart, overige delen oranje-achtig.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Twee vrouwtjes, één op 4 augustus en de andere op 8 augustus, langs de zandplek bij de centrale zitbank, RD 241.87 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, maar weinig in de zeeleigebieden. Algemeen, maar afnemend. Veel in het noorden en oosten van Twente. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Weinig kieskeurig wat grondsoort betreft, toch het liefst op zandbodems of lemig zand. Graslanden met open plekken, ruderaal plaatsen, ook in bebouwd gebied.

Levenswijze: Vliegt van eind mei tot begin september. Nestelt in de grond. Vangt vliegen als voedsel voor de larven, vooral van de families Bloemvliegen en Echte vliegen Muscidae.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

40. Gewone bladluizendoder

Pemphredon inornata aff.

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 5-7 mm, de vrouwtjes soms tot 8 mm. Klein zwart wespje. Het eerste tergiet vormt een steeltje. Vorm van de kop als van een trapezium, met de lange zijde vooraan.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een vrouwtje op 11 augustus op struweel in een beschutte inham in het zuidelijke deel, RD 242.04 – 492.14. De identiteit van dit dier is nog niet geheel zeker, zij vertoont afwijkende kenmerken.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, algemeen en stabiel, in ons land de talrijkste vertegenwoordiger van dit grote genus. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Zeer divers, van droge duinen tot oevervegetaties en bosranden, zolang er maar nestgelegenheid is en voldoende warmte voor de larven om op te groeien.

Levenswijze: Vliegt van half mei tot in oktober, in twee generaties. Nestelt in takken van Gewone vlier en van Braam. Vangt bladluizen Aphidae als voedsel voor de larven. Een parasitoïde is de Gewone kogelgoudwesp *Pseudomalus auratus*, die eveneens in Fayersheide is aangetroffen.

Benodigd voor determinatie: Binoculair 40x.

41. Bijenwolf

Philanthus
triangulum

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken: Mannetje 8-14 mm, vrouwtje 12-17 mm. Een grote wesp, zwart, met een aanzienlijke hoeveelheid gele tekening op het achterlijf; bij de grootste vrouwtjes overheerst het geel. Op de voorzijde van de kop een groot wit vlak. Voorts vallen de knotsvormige zwarte antennes op.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 augustus een vrouwtje in de struikheide in de centrale zone, RD 241.98 – 492.23.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, algemeen, sterk toegenomen, maar nog minder aanwezig in het noorden. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: In zandgebieden, maar dit kunnen ook kleine terreintjes zijn, tot op ruderaal plekken in de stad.

Levenswijze: Vliegtijd van juni tot in september. Nestelt in zand, waar in grote terreinen enorme kolonies kunnen worden gevormd; bij Havelte (Dr) werd aan het einde van de vorige eeuw een kolonie met 20.000 nestgaten gevonden. Als voedsel voor de larven dienen honingbijen. Voor één nest kunnen wel 30 honingbijen worden aangevoerd. Dé rem op de kolonies is uiteraard de aanwezigheid van voldoende honingbijen, en zodra de parasitoïde, de fraaie Rode juweelwesp *Hedychrum rutilans* aanwezig is, worden de aantallen van de gastheer op natuurlijke wijze gereguleerd. (De laatste had de enorme noordwaartse uitbreiding in de laatste decennia van de Bijenwolf althans bij Havelte nog niet kunnen bijhouden.)

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

42. *Tachysphex*
pompiliformis s.l.

♀, 22 augustus 2019

Enige kenmerken: Mannetje 5,5-8 mm, vrouwtje 8-10 mm. Zwart, de eerste tergieten op het achterlijf zijn rood. Zeer variabel. De Tsjech Jakub Straka toonde in 2016 aan dat wat tot dan toe als *T. pompiliformis* werd gedetermineerd, in feite in liefst twaalf verschillende soorten dient te worden opgesplitst, waarvan er vermoedelijk drie of vier in Nederland voorkomen. Omdat de verschillen heel subtiel zijn, zal het nog geruime tijd duren voordat de verspreiding van de betrokken soorten in Nederland voldoende in beeld is gebracht. Voor nu wordt aan de soortnaam 's.l.' toegevoegd (s.l. = sensu lato, 'in brede zin').

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 22 augustus onderaan een struweelrand ten westen van de zandplek bij de centrale zitbank, RD 241.86 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, algemeen, maar weinig in de zeekelegebieden. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Op zandgronden, maar dit mogen ook kleine plekjes zijn zoals in ruderaal terreinen in de stad; vaak één van de eerste pioniers als er geplagd is. Langs en in heidevelden, in graslandjes met open plekken, wel dan met enig opgaand hout in de directe omgeving, wat meestal wordt geprefereerd.

Levenswijze: Vliegtijd van eind mei tot begin september. Nestelt in hellinkjes in de grond. Als prooi voor de larven worden (vaak onvolwassen) veldsprinkhanen (Acrididae) bejaagd. Parasitoïden zijn de Gewone dwerggoudwesp *Hedychridium ardens*, die in Fayersheide verwacht mag worden, en de veel zeldzamere Duinprachtwesp *Chrysis bicolor*.

Benodigd voor determinatie: Binoculair 40x.

43. Trypoxylon attenuatum

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 5-8 mm. Zwart. Een van onze meest slanke angeldragende wespen, vooral door de langgerekte eerste tergieten. Als bij de andere vertegenwoordigers van dit genus vertoont de oogrand aan de binnenkant een duidelijke inbochting.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus meerdere exemplaren aan de zuidwestelijke rand van het centrale gebied, in opgaand vochtig struweel met Riet Phragmites, RD 241.92 – 492.17.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, vrij algemeen, maar afgenomen. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Veelal in bos- en struweelranden, oevervegetaties met opgaand hout, vaak laag op braambladeren onderaan een mantelzone.

Levenswijze: Vliegt van half mei tot eind september. Nestelt in verhoude stengels van riet, braam, wilg, vlier e.d. Vangt spinnetjes voor de larven, zoals de andere vertegenwoordigers van hert geslacht. Parasitoïden zijn o.a. de Gewone kogelgoudwesp, de zeldzame Dwergkogelgoudwesp *Pseudomalus pusillus* en de Bosprachtwesp *Trichrysis cyanea*.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

LANGSTEELGRAAFWESPEN - SPHECIDAE

44. Grote rupsendoder

Ammophila sabulosa

♂, 8 augustus 2019

Enige kenmerken:

Mannetje 14-19 mm, vrouwtje 16-24 mm. Eén van onze grootste wespen. Tevens zeer slank door de opvallend lange steel, gevormd door de eerste tergieten van het achterlijf. Dit laatste is zwart en rood getekend, waarbij vooral bij het mannetje lange zwarte strepen in het midden tussen het rood zijn afgetekend.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Onder andere drie mannetjes langs het centrale zandpad naar de zitbank en langs een haag in het zuidelijke centrale deel, resp. op 8 en 11 augustus, resp. RD 241.92 – 492.21 en RD 241.99 – 492.22.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land verspreid, algemeen op de zandgronden, maar afgenomen. In 2019 ook in de Engbertsdijksvenen gevonden. Nieuw voor Fayersheide.

Habitat: Op zand, langs bosranden, in heide, op ruderaal plekken in de bebouwde kom.

Levenswijze: Vliegtijd van half mei tot eind september. In warme zomers twee generaties. Nestelt dikwijls in kleine kolonies, meestal in verdicht zand. Als prooi voor de larven worden rupsen Lepidoptera aangevoerd, die soms veel langer en sowieso dikker zijn dan de wesp zelf. Als dit laatste het geval is, moeten ze lopend worden vervoerd, over een afstand van soms wel 20 of 30 meter: een spectaculair gezicht.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

TANGWESPEN - DRYINIDAE

45. Dikpootmirtangwesp

Gonatopus clavipes

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte mannetje 1,5-3 mm, vrouwtje 2,5-4 mm. Mannetjes gevleugeld, vrouwtjes niet. Er bevindt zich een opvallende ‘deuk’ boven op de kop. De naam ‘clavipes’ betreft de knotsvorm in de poten. Een zeer kleine wesp, die wel wat van een mier heeft.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 8 augustus een vrouwtje bij de zandplek vóór de centrale zitbank, RD 241.87 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Zeer verspreid op de zandgronden. Vermoedelijk vrij zeldzaam. Het kan niet anders of de soort wordt wegens de geringe afmetingen en door de gelijkenis met een mier (althans voor wat betreft het vrouwtje) geregeld over het hoofd gezien. Eénmaal eerder in Overijssel gevonden. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Op de zandgronden. Veel is niet bekend, er dienen in ieder geval voldoende prooien aanwezig te zijn (zie Levenswijze).

Levenswijze: Gevonden van eind mei tot eind september. De naam ‘tangwesp’ betreft het speciale ‘dichtklap-mechaniekje’ aan de voorpoten van het vrouwtje, waarmee ze de prooien voor de larven, kleine cicaden, als een soort miniatuur-bidsprinkhaan vangt.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x

GOUDWESPEN - CHRYSIDIDAE

46. Stevige prachtwesp

Chrysis solida

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 5-9 mm.

Op uiterlijk goed te onderscheiden van nauwverwante soorten; DNA-onderzoek is nog niet eenduidig. Schitterend blauw en groen op kop en borststuk, het achterlijf is rood.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus een vrouwtje aan de rand van opgaand struweel met braam en riet aan de zuidwestzijde van het centrale gebied, waar ze samen met de gastheer werd waargenomen (RD 241.92 – 492.17).

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Onbekend, omdat de soort pas recent is afgescheiden van het *Chrysis ignita*-complex. Alle collecties in de musea en in persoonlijk bezit zouden gereviseerd moeten worden.

Vermoedelijk niet zeldzaam, omdat de gastheer, de solitaire ploovleugelwesp *Ancistrocerus trifasciatus*, nog algemeen in het hele land voorkomt.

Habitat: Onbekend. Zeer waarschijnlijk in ieder geval deels overeenkomend met die van de gastheer *Ancistrocerus trifasciatus*.

Levenswijze: Vliegtijd nog onbekend. Is de parasitoïde van de ploovleugelwesp *Ancistrocerus trifasciatus*.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

47. Gewone juweelwesp

Hedychrum nobile

♂, 21 augustus 2019

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 6-10 mm. Een compacte wesp. Mannetje met blauwgroene kop en borststuk en rood achterlijf; bij het vrouwtje is de voorkant en het midden van het borststuk (het pro- en mesonotum) contrasterend rood gekleurd.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een mannetje ten zuiden van het zandpad naar de centrale zitbank, RD 241.88 – 492.23; op 21 augustus twee mannetjes op Duizendblad, niet ver van de uitkijpkeuvel in de bufferzone; tevens een vrouwtje in het midden van de bufferzone, RD 241.73 – 492.25.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Niet met grote zekerheid bekend, omdat de zeer verwante soort *Hedychrum niemelai* slechts aan de hand van geprepareerde dieren, en dan nog met moeite, kan worden onderscheiden. Collectiedieren in musea zijn hiertoe nog niet voldoende bekeken.

Omdat de met zekerheid bekende gastheren van de *H. niemelai* op zijn minst vrij zeldzaam zijn, mag worden verwacht dat de overgrote meerderheid van de exemplaren de Gewone juweelwesp zal blijken te zijn, en dat de soort algemeen in Nederland voorkomt, maar niet in het westen. In elk geval is de Gewone juweelwesp s.l. al eerder in Fayersheide aangetroffen door Henri Jansen.

Habitat: In zandgebieden, soms ook op ruderaal plekken in de bebouwde kom. Zie verder de habitat van de gastheer.

Levenswijze: Vliegtijd onvoldoende bekend, maar het complex *H. nobile/niemelai* vliegt van eind mei tot half september. Parasitoïde van de Grote knoopwesp *Cerceris arenaria*. In grotere kolonies van deze soort zijn altijd wel vrouwtjes rondscharrelend te vinden. Bezoekt voor de eigen nectarvoorziening graag Duizendblad.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

48. Gewone kogelgoudwesp

Pseudomalus auratus

11 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 3-6 mm. Een fraai maar klein goudwespje, met een blauwgroene kop en borststuk en een glanzend en bol lichtrood achterlijf met groene en gouden reflecties. Vaak vrij hoog, op manshoogte en hoger, op bladeren van struweel in mantelzones te vinden.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus een exemplaar op hoog struweel in een beschutte inham met wilg en braam in het zuidelijke deel van het centrale gebied; RD 242.04 – 492.14.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen door het gehele land. De al eerder ingezette afname lijkt recentelijk nog versterkt. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: In mantelzones van bosranden, in tuinen en parken, volkstuincomplexen e.d.

Levenswijze: Vliegtijd van begin mei tot begin september. Parasitoïde van een menigte van kleine graafwespen van de genera *Passaloecus*, *Pemphredon*, *Psenulus* en pottenbakkerswespen *Trypoxylon*. Juist dat maakte de achteruitgang zorgwekkend: de kleine soorten van het genus *Pemphredon* en een aantal van de andere soorten van de overige genoemde genera lijken ook achteruit te gaan.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

49. Bosprachtwesp

Trichrysis cyanea

11 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 3,5-8 mm. Een kleine, geheel blauwgroene goudwesp. Daarmee - praktisch gezien - niet te verwisselen met andere soorten prachtwespen die geheel blauwgroen zijn: die zijn of uiterst zeldzaam of uitgestorven. Kan wel verward worden met groene of blauwgroene kogelgoudwespen, die echter wat dikker zijn en een geheel glanzend achterlijf hebben. Om deze soort te vinden is het het beste om te zoeken op lage boomstompen in droge, voedselarme bossen.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Eén exemplaar op een boomstomp vlakbij de loopbrug aan het begin van het zandpad naar de zitbank, RD 241.92 – 492.19, op 11 augustus.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Nog vrij algemeen in het noordoosten, oosten en zuiden van het land, maar niet in het westen, waar hij slechts weinig gevonden werd maar nu bijna verdwenen lijkt te zijn. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Vooral in open dennen- en gemengde bossen, tot semi-natuurlijke parken in de bebouwde kom (waar dood hout niet rigoureuus wordt verwijderd).

Levenswijze: Vliegt van begin mei tot eind september. Parasitoïde van pottenbakkerswespen *Trypoxylon*; ook worden soorten van andere graafwespen-genera gemeld, zoals *Passaloecus* en de bladluizendoders *Pemphredon*.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

KEVERDODERS – TIPHIIDAE

50. Gewone keverdoder

Tiphia femorata

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken: Mannetje 5,5-10,5 mm, vrouwtje 6-15,5 mm. De enorme grootte-variatie wordt veroorzaakt door de variatie in maat van de keverlarven, die als voedsel dienen voor de wespenlarven. Een vrij slanke, zwarte wesp, waar bij het vrouwtje de dijnen van de middelste en achterpoten oranje-achtig gekleurd zijn; bij het mannetje zijn die zwart. In Fayersheide is in het midden van de zomer een blik op de Melkeppe voldoende om de dieren te vinden. De dieren daar zijn opmerkelijk klein (zie Levenswijze).

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4, 8 en 11 augustus op Melkeppe gevonden in het centrale deel (alleen vrouwtjes), bijvoorbeeld RD 241.94 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen. Afgenomen, mogelijk hebben de populaties zich recentelijk gestabiliseerd. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Op de zandgronden, op beschutte en warme plekken. Op schraal begroeide en kale bodems, maar ook in wat meer begroeide plekken als graslanden, open plekken in het bos etc.

Levenswijze: Vliegtijd van half juni tot midden september. Vliegt graag en veel op scherm-bloemigen. De volwassen wespen zoeken nesten van de prooi op en leggen dan hun ei erbij. Het gaat hier om larven van bladsprietkevers Scarabaeidae. De Rozenkever *Phyllopertha horticola* is in Nederland een geliefde prooi. Ook mestkevers van het geslacht *Aphodius* worden genoemd, m.i. is dat mogelijk, gezien het voorkomen van de keverdoders in open intensief bewerkte landbouwgebieden waar in de greppels schermbloemigen bloeien.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

MIERWESPEN - MUTILLIDAE

51. Bruine mierwesp

Myrmosa atra

♀, 4 augustus 2019

♂, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte zeer variabel, van 3,5-8 mm.
Het vrouwtje is vleugelloos met een zwarte en ronde, nogal 'pokdalig' gepuncteerde kop. Borststuk roodbruin, achterlijf zwartachtig.
Het mannetje is gevleugeld, zwart, met een slanke taille.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 4 augustus een vrouwtje bij de zandplek vóór de zitbank, RD 241.87 – 492.24; op 11 augustus een mannetje waarvan de exacte locatie helaas niet is genoteerd.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen op de hogere zandgronden, afnemend, nauwelijks in het westen. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Droge zandgebieden zoals heideterreinen en stuifzanden. Geregeld op steile wandjes, bijvoorbeeld in zonnige droge greppels langs linten van eiken.

Levenswijze: Parasiteert bij verscheidene graafwespen die in de grond nestelen, zoals de Gewone zeefwesp *Crabro peltarius*, *Lindenius panzeri*, *L. albilabris* en *Oxybelus uniglumis*. Omdat zowel de eerste als de laatste soort veelvuldig in het westen voorkomen moeten er andere factoren meespelen in het vrijwel ontbreken in het westen van deze mierwesp.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x.

PLOOIVLEUGELWESPEN - VESPIDAE

52. *Ancistrocerus gazella*

♂, 8 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 7-11 mm. Een rijkelijk zwart met geel getekende wesp, met de typische geplooid vleugels. Bij deze soort steken de ‘schouders’ (zijhoeken van het pronotum) van vooral de mannetjes schuin naar voren, soms zelfs als scherpe doortjes.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een mannetje op 8 augustus langs opgaand struweel vliegend, in het centrale deel. De exacte locatie is niet genoteerd.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Minder algemeen door het gehele land, weinig in het noorden. Afnemend, de laatste jaren mogelijk versneld. Weinig meldingen uit Overijssel, vooral uit Twente, langs de oostgrens. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Diverse biotopen, vooral in mantelzones langs bosranden, parken, etc., in tuinen, ook in het stedelijk gebied.

Levenswijze: Vliegt vooral van eind mei tot begin september. Nestelt in muren, maar ook in verhoude plantenstengels of in dood hout. Als prooi voor de larven vangt deze soort rupsen van kleine vlindertjes (motjes). Parasitoïde is de Gewone prachtwesp *Chrysis ignita* s.l.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x, soms binoculair tot 40x.

53. *Ancistrocerus trifasciatus*

♀, 21 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 8-12 mm. De grootste exemplaren betreffen vrouwtjes. Rijkelijk zwart en geel getekende wesp, met een typisch lang borststuk (onderscheid met alle andere soorten van het genus).

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Onder andere een vrouwtje op 21 augustus langs hoog opgaande ruigte op een vochtige plek in het centrale deel RD 242.10 – 492.17.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Algemeen door het gehele land, en de stand lijkt stabiel. Met name in het oosten van Twente veel gemeld. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: In verscheidene biotopen, tot in bebouwd gebied. Veel in ruig opgaand struweel en ruigten, vooral waar de bodem wat vochtig is.

Levenswijze: Vliegt van half mei tot half september. Foerageert graag op schermbloemen. Nestelt in holle stengels, in dood hout, en in gallen. Als prooi worden rupsen van kleine vlindertjes (motjes) voor de larven aangevoerd. Een parasitoïde is onder andere de Stevige prachtwesp *Chrysis solida*.

Benodigd voor determinatie: Loep 20x, soms binoculair tot 40x.

54. Eumenes pedunculatus

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 11-17 mm. Een grote, typisch langgerekte plooiwesp, zwart en geel getekend; het achterlijf (het eerste tergiet) lijkt op een steeltje te staan, zoals bij alle soorten van dit genus.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een mannetje op 4 augustus, enkele vrouwtjes op 4, 8 en 11 augustus, steeds fijn zand of leem verzameland voor de nestjes. Op de open plek voor de centrale zitbank, RD 241.87 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Een minder algemene soort, maar de stand lijkt stabiel. Op de zandgronden, maar niet in het noorden en westen. Weinig gemeld in Overijssel, het meest nog langs de oostgrens van Twente. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Vooral heidegebieden.

Levenswijze: Vliegtijd van mei tot in september. De vrouwtjes metselen urnvormige broedcellen, die vooral opgehangen worden in Struikhei. Hiertoe verzamelen ze onder andere zeer fijn zand of leem. Als prooidieren voor de wespenlarven worden rupsen van spanners Geometridae aangevoerd.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

55. Franse veldwesp

Polistes dominula

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 10-17 mm. Een grote en forse, geel met zwart getekende wesp, met opvallend oranje antennen. In de vlucht vallen de schuin naar achteren gerichte achterpoten op; de houding lijkt dan – met enige fantasie – wel iets op die van schansspringers.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Twee vrouwtjes, op 4 en op 8 augustus, in het centrale deel, onder andere RD 241.94 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Een soort, die in de laatste twee decennia van een bijzonderheid in Limburg uitgegroeid is tot één van de meest opvallende wespen in het gehele land. Alleen in het uiterste noorden en noordwesten niet algemeen. Voor Fayersheide eerder gemeld.

Habitat: Divers. Veel in de buurt van bebouwing te vinden, tuinen, parken, op ruderaal plaatsen, in bloemrijke graslanden en ruigten, bermen en oeverwalruigten met hogere vegetatie.

Levenswijze: Vliegt van april tot minimaal in oktober. Sociaal; een nest bestaat uit één raat, waar tot enkele tientallen dieren aan werken. Het dominante vrouwtje dat de rol van koningin op zich neemt, is niet of nauwelijks groter dan de ‘werksters’. Nesten worden overal aangelegd, zelfs in lege blikjes. Veel op schermbloemigen en guldenroede *Solidago* te vinden, maar ook op allerlei andere planten. De larven worden fijngekauwde insecten aangeboden, bijvoorbeeld rupsen.

Benodigd voor determinatie: Zichtwaarneming.

56. Duitse wesp

Vespula germanica

♀, 22 september 2019

Enige kenmerken: Lengte mannetje 13-17 mm, koningin 17-20 mm, werkster 12-16 mm. Eén van de twee bekende ‘limonadewespen’, die in de nazomer op terrasjes afkomen. Van de Gewone wesp *Vespula vulgaris* te onderscheiden door het kopschild, dat meestal slechts een zwarte vlek in het midden bezit, of de vlek valt uiteen in ‘losse onderdelen’, zoals in het afgebeelde exemplaar. Een betrouwbaar verschil met de vorm ‘*germanica*’ van de Gewone wesp is de kauwrand, die in de onderste helft flauw maar regelmatig gebogen is. Zie de pijl op de afbeelding.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een vrouwtje op 22 september in de centrale zone, RD 242.10 – 492.17, op een informatiebord. Er zijn slechts enkele ‘limonadewespen’ goed bekeken, waarschijnlijk waren er veel meer exemplaren aanwezig.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land, maar afnemend. Voor Fayersheide eerder gemeld, ook van diverse andere locaties in Vriezenveen, in of buiten de bebouwde kom.

Habitat: Veelal in cultuurgebied, tuinen, parken, erven, bosranden.

Levenswijze: Vliegt van februari tot in november. Sociaal. Bouwt raten. Vangt vliegen die fijngekauwd worden en aan de wespenlarven aangeboden. Koninginnen overwinteren.

Benodigd voor determinatie: Variabel: soms is een zichtwaarneming afdoende, soms is een loep 20x nodig. Het in de hand nemen van de dieren wordt echter niet aanbevolen.

57. Gewone wesp

Vespula vulgaris

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte mannetje 13-17 mm, koningin 16-19 mm, werkster 11-14 mm.

Eén van de twee bekende ‘limonadewespen’, die in de nazomer op terrasjes afkomen.

Van de Duitse wesp *Vespula germanica* meestal te onderscheiden door het kopschild, waar een brede zwarte vlek naar beneden loopt tot bijna aan de onderrand; soms in de vorm van een anker. Bij de Duitse wesp valt de zwarte vlek in vlekjes uiteen of bestaat slechts uit een stip in het midden. Een betrouwbaar kenmerk is de kauwrand, die over een aanzienlijke lengte recht verloopt. Ook de vorm ‘*germanica*’ van de Gewone wesp, die ook op het achterlijf nogal geel is getekend en daarmee zeer op de Duitse wesp lijkt, is zo van de laatste te onderscheiden.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een vrouwtje op 4 augustus in de centrale zone, RD 242.07 – 492.13. Er zijn slechts enkele ‘limonadewespen’ goed bekeken, waarschijnlijk waren er veel meer exemplaren aanwezig.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

In het gehele land, de populaties fluctueren maar zijn op de lange termijn stabiel. Voor Fayersheide eerder gemeld, ook van diverse andere locaties in Vriezenveen, in of buiten de bebouwde kom.

Habitat: Veelal in cultuurgebied, tuinen, parken, erven, bosranden.

Levenswijze: Verstoorde koninginnen kunnen zelfs in de winter worden aangetroffen.

Sociaal. Bouwt raten. Vangt vliegen die fijngekauwd worden en aan de wespelarven aangeboden. Koninginnen overwinteren.

Benodigd voor determinatie: Variabel: soms is een zichtwaarneming afdoende, soms is een loep 20x nodig. Het in de hand nemen van de dieren wordt echter niet aanbevolen.

SPINNENDODERS - POMPILIDAE

58. Bonte muurspinnendoder

Agenioideus cinctellus

♂, 22 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte mannetje 3,5-6 mm, vrouwtje 4-8 mm. Vrouwtjes hebben rode poten, mannetjes alleen (soms) een roodbruinige kleur op de schenen. Aan de binnenoogrand een klein wit vlekje, ook op de foto te zien, juist onder de antenne-inplanting links. Mannetjes hebben veelal een witte vlek op de basis van de achterschenen (hier eveneens zichtbaar).

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een mannetje op struweel op de grens tussen de centrale en de bufferzone, RD 241.88 – 492.18, op 22 augustus.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide: Verspreid op de zandgronden, nergens algemeen. Slechts enkele meldingen uit Overijssel; nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Muurspleten, steile leemwanden, paaltjes en ander dood hout, zolang deze warm en beschermd liggen en voldoende geschikte spinnen aanwezig zijn.

Levenswijze: Vliegt van half mei tot in september. Nestelt in bovengenoemde substraten. Vangt spring- en krabspinnen (resp. Salticidae en Thomisidae) als voer voor de larven.

Benodigd voor determinatie: Vrouwtjes: soms zichtwaarneming. Anders een loep 20x.

**59. Gewone
baardspinnendoder**
Dipogon subintermedius

♀, 21 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte mannetje 4-6 mm, het vrouwtje 5-9 mm. Geheel zwart met een berookte vlek in de voorvleugel. Vrij gemakkelijk te vinden (zie habitat en levenswijze). Lijkt veel op de Kale baardspinnendoder *Dipogon bifasciatus*, een zeldzame soort.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 21 augustus 2 vrouwtjes op een paaltje aan de zuidostrand van het gebied, op de grens van de centrale zone en de bufferzone, RD 242.02 – 492.09.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:
Op de zandgronden, ook in de duinen, algemeen. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Op zandgronden op zonbeschenen bomen. Dood - liefst met de bast er nog op - of stervend hout wordt nog het meest bezocht. De bast moet wel enige structuur hebben (niet op beuk). Open, gemengde bossen of naaldbossen hebben de voorkeur. Veel te vinden op solitaire bomen in heidevelden, niet te ver van de bosrand. In de duinen ook veel op oude meidoorns *Crataegus*.

Levenswijze: Vliegt van half mei tot in oktober, in twee generaties. Nestelt in oude, levende of dode bomen en meidoorns. In Nederland zijn spinnen uit het genus *Segestria* als prooi vastgesteld. Elders in Europa zijn springspinnen als prooi aangetroffen. Zoekt op zeer levendige wijze bomen af, op zoek naar prooi.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

**60. Gewone
koekoekspinnendoder**
Evagetes crassicornis

♀, 4 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte 5-8,5 mm. Zwart, het achterlijf is zwart en rood. Kop en borststuk zijn nauwelijks behaard, bijna kaal. Zoals bij alle koekoekspinnendoders zijn de eerste antenneleden vrij kort en dik. De kamdoorns op de tarsleden van de voorpoten van het vrouwtje zijn kort (zie de afbeelding, en vergelijk met de Kam-koekoekspinnendoder *Evagetes pectinipes*). Gemakkelijk te verwarren met andere soorten van het genus.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Twee vrouwtjes: op 4 en 8 augustus een exemplaar langs het zandpad vlakbij de centrale zitbank, de eerste RD 241.88 – 492.24.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Voorals op de pleistocene zandgronden, nauwelijks in de duinen. Vrij algemeen. De stand is in het algemeen mogelijk stabiel, maar in de Zuid-Hollandse duinen nauwelijks of niet meer te vinden. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: In ons land vooral in niet te vochtige heidevelden.

Levenswijze: Vliegt van begin mei tot eind september, waarschijnlijk in twee generaties. Net als andere soorten van het genus vangt de Gewone koekoekspinnendoder zelf geen spinnen, maar zoekt de grondnesten van diverse soorten zandspinnendoders *Arachnospila*, verwijderd het ei van de gastheer, en legt vliegensvlug zelf een ei (op de verlamde spin).

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

61. Kam-koekoekspinnendoder

Evagetes pectinipes

♀, 8 augustus 2019

Enige kenmerken: Lengte mannetje 6-9,5 mm, vrouwtje 7-12 mm, meestal tot 10 mm. Lijkt veel op de vorige soort, maar heeft enige kenmerkende, zeer dunne en korte viltbehang op het achterlijf. Het belangrijkste onderscheid zijn de zeer lange kamdoorns van de vrouwtjes op de tarsleden van de voorpoten, die qua lengte uniek zijn voor alle Nederlandse spinnendoders. De mannetjes lijken veel op andere soorten zwart-rode spinnendoders.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Een vrouwtje op het zandpad naar de centrale zitbank, RD 241.90 – 492.23, op 8 augustus.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Algemeen in de duinen, in het binnenland duidelijk afgenomen. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Op de zandgronden, meestal in open tot halfopen gebied. Droogteminnende soort die gesteld is op enige dynamiek, komt vaak voor op plekken met enige overstuivingen e.d.

Levenswijze: Vliegt van eind mei tot half september, in twee generaties. Voor het overige gelijk aan die van de Gewone koekoekspinnendoder.

Benodigd voor determinatie: Mogelijk een loep 20x, voor de mannetjes binoculair 40x.

62. Noordse zaagpoot-spinnendoder

Priocnemis fennica

♀, 11 augustus 2019

Enige kenmerken:

Lengte 4,5-8 mm, de grootste exemplaren zijn vrouwtjes. Lastig te onderscheiden van andere soorten van het genus met dezelfde opvallende vlektekening in de voorvleugel.

Waarnemingen/vondsten Fayersheide: Op 11 augustus een vrouwtje op lage braam, in een beschutte inham in het zuiden van het centrale gebied, RD 242.02 – 492.15.

Verspreiding en status Nederland, Overijssel, Twenterand, Fayersheide:

Vrij algemeen door het gehele land, mogelijk nog niet in het noord-westen gemeld. Neemt toe. Nieuw voor Fayersheide en Twenterand.

Habitat: Diverse halfopen biotopen met een dikwijls wat vochtige bodem. Aan de rand van kruidenrijke graslanden, bij venen met ruigten; lijkt ook een pioniersoort op schaars begroeiende “nieuwe natuur”gronden, etc.

Levenswijze: Actief van eind mei tot begin september. Het vrouwtje zoekt naar spinnen onder bladeren etc. De prooi (in Nederland is een soort uit de Clubionidae vastgesteld) wordt naar het nest vervoerd, dat meestal in wat verdichte, harde grond is aangelegd. Afstand vangplek van de spin tot aan het nest is maximaal tien meter.

Benodigd voor determinatie: Binoculair tot 40x.

Verklarende woordenlijst

Kamdoorns: de doorns aan de tars(voet)leden aan de voorpoten van de vrouwtjes van bepaalde spinnendoders, die het graven in de grond vergemakkelijken.

Obligaat: de bij betreft uitsluitend stuifmeel van een bepaalde plant(en)groep.

Oligolectisch: de bij betreft bijna uitsluitend stuifmeel van een bepaalde plant(en)groep.

Parasitoïde: de parasiet (hierboven steeds een bijen- of wespenlarf) eet niet alleen de voedselvoorraad van de larf van de gastheer op, maar doodt ook de gastheerlarf zelf en consumeert die al of niet.

Polylectisch: de bij is niet kieskeurig bij de keuze van de plant voor het verzamelen van stuifmeel voor de larven; vaak worden meerdere plantenfamilies bezocht.

Pronotum: het voorste deel van het borststuk van de bij of wesp.

Mesonotum: het middelste deel (net als pronotum van bovenaf te zien) van het borststuk van de bij of wesp.

Tergiet: Eén van de zeven (mannetje) of zes (vrouwtje) rugplaatjes van het achterlijf van een bij of wesp.

Literatuur

Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit & H.H.W. Veldhuis, 2004
- De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera aculeata). – Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Peeters, T.M.J., H. Nieuwenhuijsen, J. Smit, F. van der Meer, I.P. Raemakers, W.R.B. Heitmans, C. van Achterberg, M. Kwak, A.J. Loonstra, J. de Rond, M. Roos & M. Reemer 2012
- De Nederlandse bijen (Hymenoptera: Apidae s.l.). – Natuur van Nederland 11. Naturalis Biodiversity Center & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Zeegers, T., J.T. Smit & L. Slikboer 2019
- Nulmeting insecten van ecologisch beheerde bermen in Overijssel. EIS Kenniscentrum Insecten – Nederland, Leiden.

Lijst van waargenomen soorten

Andrenidae

1. *Andrena fuscipes*
2. *Andrena ovatula*

Apidae

3. *Apis mellifera*
4. *Bombus lapidarius*
5. *Bombus lucorum* s.l.
6. *Bombus pascuorum*
7. *Bombus pratorum*
8. *Bombus terrestris*
9. *Epeoloides coecutiens*
10. *Epeolus cruciger*
11. *Epeolus variegatus*
12. *Nomada rufipes*

Colletidae

13. *Colletes fodiens*
14. *Colletes succinctus*
15. *Hylaeus dilatatus*

Halictidae

16. *Lasioglossum calceatum*
17. *Lasioglossum leucozonium*
18. *Lasioglossum villosulum*
19. *Lasioglossum zonulum*
20. *Sphecodes monilicornis*
21. *Sphecodes pellucidus*
22. *Sphecodes scabricollis*

Megachilidae

23. *Megachile versicolor*

Melittidae

24. *Dasygaster hirtipes*
25. *Macropis europaea*
26. *Melitta haemorrhoidalis*

Crabronidae

27. *Alysson spinosus*
28. *Cerceris arenaria*
29. *Cerceris quadricincta*
30. *Crabro cribarius*
31. *Crossocerus tarsatus*
32. *Ectemnius continuus*
33. *Ectemnius lapidarius*
34. *Ectemnius lituratus*
35. *Lindenius albilabris*
36. *Lindenius pygmaeus*
37. *Mellinus arvensis*

Zandbijen en verwanten

- Heidezandbij
Bremzandbij

Bijen (overig)

- Honingbij
Steenhommel
Veldhommel-complex
Akkerhommel
Weidehommel
Aardhommel
Bonte viltbij
Heideviltbij
Gewone viltbij
Heidewespbij

Zijde- en maskerbijen

- Duinzijdebij
Heidezijdebij
Brilmaskerbij

Groef- en bloedbijen

- Gewone geurgroefbij
Matte bandgroefbij
Biggenkruidgroefbij
Glanzende bandgroefbij
Dikkopbloedbij
Schoffelbloedbij
Wafelbloedbij

Metsel- en behangersbijen

- Gewone behangersbij

Dikpootbijen en verwanten

- Pluimvoetbij
Gewone slobkousbij
Kattenstaartdikpoot

Graafwespen

- Grote knoopwesp
Geelbuikknoopwesp
Grote zeefwesp

- Grote vliegendoder

38. <i>Oxybelus bipunctatus</i>	Gladde spieswesp
39. <i>Oxybelus uniglumis</i>	
40. <i>Pemphredon inornata</i>	Gewone bladluizendoder
41. <i>Philanthus triangulum</i>	Bijenwolf
42. <i>Tachysphex pompiliformis</i> s.l.	
43. <i>Trypoxylon attenuatum</i>	
Sphecidae	Langsteelgraafwespen
44. <i>Ammophila sabulosa</i>	Grote rupsendoder
Dryinidae	Tangwespen
45. <i>Gonatopus clavipes</i>	Dikpootmiertangwesp
Chrysididae	Goudwespen
46. <i>Chrysis solida</i>	Stevige prachtwesp
47. <i>Hedychrum nobile</i>	Gewone juweelwesp
48. <i>Pseudomalus auratus</i>	Gewone kogelgoudwesp
49. <i>Trichrysis cyanea</i>	Bosprachtwesp
Tiphiidae	Keverdoders
50. <i>Tiphia femorata</i>	Gewone keverdoder
Mutillidae	Mierwespen
51. <i>Myrmosa atra</i>	Bruine mierwesp
Vespidae	Plooi vleugelwespen
52. <i>Ancistrocerus gazella</i>	
53. <i>Ancistrocerus trifasciatus</i>	
54. <i>Eumenes pedunculatus</i>	
55. <i>Polistes dominula</i>	Franse veldwesp
56. <i>Vespula germanica</i>	Duitse wesp
57. <i>Vespula vulgaris</i>	Gewone wesp
Pompilidae	Spinnendoders
58. <i>Agenioideus cinctellus</i>	Bonte muurspinnendoder
59. <i>Dipogon subintermedius</i>	Gewone baardspinnendoder
60. <i>Evagetes crassicornis</i>	Gewone koekoekspinnendoder
61. <i>Evagetes pectinipes</i>	Kam-koekoekspinnendoder
62. <i>Priocnemis fennica</i>	Noordse zaagpootspinnendoder

Index

- Agenioideus cinctellus **58**
Aardhommel **9**
Achillea millefolium 14
Acrididae 42
Akkerdistel 16
Akkerhommel **9**
Alysson spinosus **27**
Ammophila sabulosa **44**
Ancistrocerus gazella **52**
Ancistrocerus trifasciatus 46,**53**
Andrena barbilabris 22
Andrena fuscipes **6**
Andrena ovatula **7**
Andrenidae **6**
Anthomyiidae 38
Aphidae 40
Aphodius 50
Apidae **8**
Apis mellifera **8**
Arachnospila 60
Asteraceae 24
Berk 33
Berijpte geurgroefbij 17
Betula 33
Biggenkruidgroefbij **19**
Bijenwolf 28,41
Bladluis 40
Bladluizendoder 49
Bladsprietkever 50
Bloemvlieg 38,39
Boerenwormkruid 12
Bombus cryptarum **8**
Bombus lapidarius **8**
Bombus lucorum-complex **8**
Bombus magnus **8**
Bombus muscorum 4
Bombus pascuorum **9**
Bombus pratorum **9**
Bombus terrestris **9**
Bonte muurspinnendoder **58**
Bonte viltbij 5,**10,25**
Bosbloedbij 18
Bosprachtwesp 43,**49**
Braam 9,16,40,46
Brede dwergbloedbij 19
Brem 7
Bremzandbij **7**
Brilmaskerbij **16**
Bruine mierwesp **51**
Calluna vulgaris 6
Cerceris arenaria **28,29,47**
Cerceris quadricincta **29**
Chrysididae **46**
Chrysis bicolor 42
Chrysis ignita s.l. 46,52
Chrysis solida **46,53**
Cicaden 27,45
Cirsium arvense 16
Clubionidae 62
Colletes daviesanus 12
Colletes fodiens 12,**14**
Colletes succinctus 11,**15**
Colletidae **14**
Composieten 20,22,24,35
Crabro cribrarius **30**
Crabro peltarius 51
Crabronidae **21**
Crataegus 59
Crepis 18
Crepis biennis 20
Crossocerus 5
Crossocerus tarsatus **31**
Curculionidae 28
Dasypoda hirtipes **25**
Dikkopbloedbij 17,**21**
Dikpootmiertangwesp **45**
Dipogon bifasciatus 59
Dipogon subintermedius **59**
Diptera 31
Dryinidae **45**
Duinprachtwesp 42
Duinzijdebij 12,**14**
Duitse wesp **56**
Duizendblad 14,16,35,47
Dwergkogelgoudwesp 43
Echte vlieg 39
Ectemnius continuus **32**
Ectemnius lapidarius **33**

Ectemnius lituratus **34**
 Epeoloides coecutiens **5,10**
 Epeolus cruciger **11**
 Epeolus variegatus **12**
 Es **33**
 Eumenes pedunculatus **54**
 Evagetes crassicornis **50**
 Evagetes pectinipes **60,61**
 Fabaceae **7**
 Franse veldwesp **55**
 Fraxinus excelsior **33**
 Geelbuikknoopwesp **29**
 Geometridae **54**
 Gewone baardspinnendoder **59**
 Gewone behangersbij **24**
 Gewone berenklaauw **30**
 Gewone bladluizendoder **40**
 Gewone dwerggoudwesp **42**
 Gewone geurgroefbij **17,21**
 Gewone juweelwesp **4,28,47**
 Gewone keverdoder **50**
 Gewone koekoekspinnendoder **60**
 Gewone kogelgoudwesp **40,43,48**
 Gewone prachtwesp s.l. **52**
 Gewone slobkousbij **5,25**
 Gewone viltbij **12,14**
 Gewone vliegendoder **37**
 Gewone vlier **33,40**
 Gewone wesp **57,56**
 Gewone zeefwesp **51**
 Gewoon biggenkruid **18,19**
 Gladde spieswesp **38**
 Glanzende bandgroefbij **5,18,20,23**
 Gonatopus clavipes **45**
 Groepjesgroefbij **21**
 Groot streepzaad **20**
 Grote aardhommel **8**
 Grote kattenstaart **10,26**
 Grote knoopwesp **28,29,47**
 Grote rupsdoder **44**
 Grote spitstandbloedbij **19**
 Grote wederik **10,25**
 Grote zeefwesp **30**
 Guldenroede **55**
 Halictidae **17**
 Hedera helix **37**
 Hedrychridium ardens **42**
 Hedychrum niemelai **47**
 Hedychrum nobile **4,28,47**
 Hedychrum rutilans **41**
 Heideviltbij **11,15**
 Heidewespbij **6,13**
 Heidezandbij **6,13**
 Heidezijdebij **11,15**
 Heracleum sphondylium **30**
 Hieracium **20**
 Hieracium pilosella **18**
 Honingbij **8,41**
 Hylaeus **5**
 Hylaeus dilatatus **16**
 Hypochaeris radicata **18**
 Jacobaea vulgaris **14**
 Jacobskruiskruid **14**
 Jasione montana **16**
 Jeneverbes **37**
 Juniperus communis **37**
 Kale baardspinnendoder **59**
 Kam-koekoekspinnendoder **60,61**
 Kattenstaartdikpoot **5,26**
 Klaver **9**
 Klein vlooienkruid **23**
 Klimop **37**
 Krabspin **58**
 Kruiskruid **12**
 Lamiaceae **9**
 Lasioglossum albipes **17**
 Lasioglossum calceatum **17,21**
 Lasioglossum leucozonium **18,20**
 Lasioglossum malachurum **21**
 Lasioglossum villosulum **19**
 Lasioglossum zonulum **5,18,20**
 Lepidoptera **44,52,53,55**
 Lindenius albilabris **35,51**
 Lindenius panzeri **51**
 Lindenius pygmaeus **36**
 Lipbloemigen **9**
 Lotus **7**
 Lysimachia vulgaris **10**
 Lythrum salicaria **10,26**
 Macropis europaea **5,25**
 Matte bandgroefbij **18,20**
 Megachile versicolor **24**
 Megachilidae **24**
 Meidoorn **59**

Melitta nigricans **5,26**
 Melittidae **25**
 Melkeppe 10,30,32,33,34,50
 Mellinus arvensis **37**
 Mestkever 50
 Moshommel 4
 Muizenootje 18,19
 Muscidae 39
 Mutillidae **51**
 Myrmosa atra **51**
 Niemelai's juweelwesp 47
 Nomada rufipes **6,13**
 Noordse zaagpootspinnendoder **5,62**
 Oxybelus bipunctatus **38**
 Oxybelus uniglumis **39,51**
 Paardenbloem 17
 Passaloecus 5,48,49
 Pemphredon 48,49
 Pemphredon inornata **40**
 Peucedanum palustre 10
 Philanthus triangulum **28,41**
 Phragmites 43
 Phyllopertha horticola 50
 Pluimvoetbij **25**
 Polistes dominula **55**
 Pompilidae **58**
 Populier 33
 Populus 33
 Pottenbakkerswesp 48
 Priocnemis fennica **5,62**
 Psenulus 48
 Pseudomalus auratus **40,48**
 Pseudomalus pusillus 43
 Pulicaria vulgaris 23
 Riet 43,46
 Rimpelkruinbloedbij 18
 Rode juweelwesp 41
 Rolklaver 7,9,24
 Rozenkever 50
 Rubus 9
 Rups 44,55
 Salix 9
 Salticidae 58
 Sambucus nigra 33
 Scarabaeidae 50
 Schermbloemigen 30,32,33,34,50,53,55
 Schoffelbloedbij **22**
 Segestria 59
 Senecio 12
 Snuittor 28,29
 Solidago 55
 Spanner 54
 Sphecidae **44**
 Sphecodes crassus 19
 Sphecodes ephippius 18
 Sphecodes monilicornis **17,21**
 Sphecodes pellucidus **22**
 Sphecodes puncticeps 19
 Sphecodes reticulatus 18
 Sphecodes scabricollis **5,23**
 Springspin 58,59
 Steenhommel **8**
 Stevige prachtwesp **46,53**
 Streepzaad 18
 Struikhei 6,11,13,15,21,37
 Symmorphus 5
 Tachysphex pompiliformis s.l. 42
 Tanacetum vulgare 12
 Taraxacum 17
 Thomisidae 58
 Tiphia femorata **50**
 Tiphidae **50**
 Trichrysis cyanea **43,49**
 Trypoxylon 48,49
 Trypoxylon attenuatum **43,48**
 Umbelliferae 30
 Veldhommel-complex **8**
 Veldsprinkhaan 42
 Vespidae **52**
 Vespula germanica **56,57**
 Vespula vulgaris **56,57**
 Vlieg 30,31,32,33,34,35,37,38,56,57
 Vlinderbloemigen 7,9,24
 Wafelbloedbij **5,20,23**
 Wants 35
 Weidehommel **9**
 Wilg 9,17,22,33
 Wilgenhommel 8
 Witbaardzandbij 22
 Wormkruidbij 12
 Zandblauwtje 16,21
 Zandspinnendoder 60

